

Lezing beleidsplannen Vlaamse regering

2019-2024

21 januari 2020

Samenvatting

NOOZO – Vlaamse adviesraad handicap is een samenwerkingsverband van Vlaamse verenigingen van/voor mensen met een handicap. Zij vormen samen een adviesraad aan het Vlaamse beleid. De adviesraad is net opgericht.

Deze tekst geeft een gemeenschappelijke lezing van het regeerakkoord en de beleidsnota's. We benoemen dit verder in de tekst als "beleidsplannen". We zien dit niet als een volwaardig advies maar als een basis om samen met de Vlaamse regering beleid te maken.

Toegankelijkheid is belangrijk voor NOOZO. Daarom gebruiken we klare taal. We proberen moeilijke woorden te vermijden of leggen ze uit.

Visie op de beleidsplannen

De visie van NOOZO op de beleidsplannen kent **drie krachtlijnen**.

- We stellen voor om het VN-verdrag inzake rechten van personen met een handicap (VRPH) als richtlijn voor beleid te gebruiken.
- Tegenover ambities (doelen) van de Vlaamse regering staan in de beleidsplannen vaak geen concrete financiële middelen.
- Een goed beleid voor personen met een handicap vraagt zowel acties per beleidsdomein als een aanpak die de beleidsdomeinen overstijgt.

Algemene aanbevelingen

We maken een aantal **algemene aanbevelingen**, waarvan dit de belangrijkste zijn:

- Schat bij elke beleidskeuze de gevolgen in voor de uitvoering van het VRPH. Ontwikkel hiervoor een instrument dat bruikbaar is en echt werkt.
- Maak een plan voor de uitvoering van het VRPH: per beleidsdomein en beleidsdomein overstijgend.
- Maak duidelijk welke middelen beschikbaar zijn voor welke ambities.

Aanbevelingen per beleidsdomein

Per beleidsdomein gaan we in op wat er in de beleidsplannen staat en wat we missen. We gaan hier in op vijf thema's die belangrijk zijn voor personen met een handicap.

1. Onderwijs

Zorg ervoor dat het begeleidingsdecreet in onderwijs voorziet in voldoende redelijke aanpassingen voor inschrijving en ondersteuning in de klas.

2. Werk

Gebruik individueel maatwerk als hefboom voor inclusie en meer eigen keuzes kunnen maken voor de ondersteuning in werk.

3. Welzijn

Maak voor de bijsturing van Persoonsvolgende Financiering (PVF) een samenhangend en overwogen plan.

4. Gelijke kansen

Werk aan een ambitieus beleid rond toegankelijkheid.

5. Mobiliteit

Werk een aanpak uit die toegankelijkheid zonder assistentie mogelijk maakt voor het openbaar vervoer. Zorg voor aanvullend vervoer op maat dat betaalbaar is.

Inhoudsopgave

---

1. Het Verdrag voor Rechten van Personen met een Handicap (VRPH) als leidraad	5
2. Ambities en middelen	6
3. Elke beleidsmaker is apart verantwoordelijk binnen een gezamenlijk beleid.....	7
4. De rode draad van armoede	9
5. Op weg naar echt inclusief onderwijs	10
6. Betaald en werkbaar werk voor iedereen.....	13
7. Handicap specifiek in Welzijn	16
8. Gelijke kansen voor iedereen bij inburgering	21
9. Gelijke kansen een versnelling hoger.....	22
10. Ook buitenlands beleid mag excelleren	25
11. Cultuur, Jeugd, Media en Sport zijn een hefboom voor inclusie	25
12. Eigen woonkeuzes kunnen maken	27
13. Zelfstandig Mobiel	28
14. Een inclusief bestuur	30

1. Het Verdrag voor Rechten van Personen met een Handicap als leidraad

---

In juli 2009 werd het Verdrag voor Rechten van Personen met een Handicap (VRPH) door België goedgekeurd (geratificeerd). Dit gold als een duidelijke keuze voor inclusie. Inclusie betekent: ten volle kunnen deelnemen aan de gewone samenleving, door versterking van het individu en aanpassingen aan de omgeving.

De voorbije regeerperiodes verwees de overheid naar het VRPH voor volgende beleidskeuzes:

- de keuze voor Persoonsvolgende financiering,
- de invoering van het M-decreet,
- de oprichting van de Vlaamse adviesraad handicap.

In deze beleidsplannen vinden we geen duidelijke keuze voor verdere uitvoering van het VRPH. Er wordt slechts heel beperkt naar het VRPH verwezen. De term inclusie wordt verengd tot integratie van nieuwkomers en komt nauwelijks ter sprake voor personen met een handicap.

Er is geen planmatige aanpak om het VRPH te realiseren. In sommige concrete beleidsambities lezen we eerder een achteruitgang dan een volgehouden timmeren aan de weg naar inclusie. Bijvoorbeeld:

- de afschaffing van het M-decreet,
- vrijstelling voor inburgering voor personen met een handicap,
- het niet realiseren van recht op ondersteuning en de wachtlijsten die hieruit voort komen.

Het VRPH is een toetssteen voor NOOZO. Daarom verwijzen we bij elk thema naar de verschillende artikels in het VRPH.

Aanbeveling:

- Op korte termijn toetst de regering beleidskeuzes af aan het VRPH. Hoe kan dit beleid bijdragen aan de realisatie van het VRPH?
- Ontwikkel een instrument om beleidsmakers hierbij te helpen.
- De Vlaamse regering stelt een omvattend plan op hoe ze de uitvoering van het VRPH aanpakt.

2.Ambities en middelen

De beleidsplannen formuleren op verschillende terreinen **ambities die kansen bieden voor de inclusie van personen met een handicap. Maar sommige voorstellen brengen evengoed risico's met zich mee.**

- De Vlaamse regering wil door hervormingen efficiëntiewinsten boeken en met dezelfde middelen meer bereiken. Dit leidt niet altijd tot kwaliteitsvoller werken. Ontschotten, efficiënter werken, optimaliseren, samenvoegen, evalueren... kan zowel leiden tot verbetering als verslechtering van de inclusie-kansen voor mensen met een handicap.
- Om extra middelen in te zetten zal de regering elders besparen. De meerjarenbegroting maakt een aantal besparingen en inzet van extra middelen inzichtelijk. Dit overzicht laat echter een groot aantal ambities onbesproken. Betekent dit dat een groot aantal besparingen onbesproken zijn? Wat betekenen ambities als er geen middelen zijn?
- Op een aantal domeinen (gelijke kansen, adviesraden) wil men de verschillende doelgroepen niet meer apart benaderen (= weg van een categoriale benadering).
- In het beleidsdomein welzijn worden ondersteuningsvormen en organisaties samengevoegd:
  - bijvoorbeeld de samenvoeging van de agentschappen VAPH (Vlaams Agentschap Personen met een Handicap) en Zorg,
  - ouderenzorg, geestelijke gezondheidszorg en de sector handicap samen in de Vlaamse sociale bescherming,
  - één inschalingsinstrument (= vragenlijst om de ondersteuningsnood te meten) voor meerdere ondersteuningsvormen,
  - samenvoegen van de zorgbudgetten, ...
- Zal er voldoende aandacht blijven voor handicapspecifieke noden? We gaan hier verder op in bij de bespreking van de beleidsdomeinen.

Aanbeveling:

- Schat de gevolgen in voor personen met een handicap bij beleidskeuzes. Maak de bijdrage aan de uitvoering van het VRPH duidelijk.
- Toets de impact van beleidskeuzes voor personen met een handicap door:
  - een beleidsinstrument te ontwikkelen,
  - raadpleging van de Vlaamse adviesraad handicap.

3.Elke beleidsmaker is apart verantwoordelijk binnen een gezamenlijk beleid.

NOOZO vindt dat **elk beleidsdomein verantwoordelijkheid moet nemen voor de inclusie van personen met een handicap**. NOOZO is daarom tevreden dat op verschillende domeinen handicap wordt vernoemd en er concrete acties aan worden gekoppeld: onderwijs, werk, gelijke kansen, toegankelijkheid, welzijn, sport, wonen, media en mobiliteit. Het valt ook op dat het in een aantal domeinen niet wordt vermeld of slechts in algemene termen zonder concrete stappen vooruit: innovatie, internationale, cultuur.

Vooruitgang op het ene domein is een hefboom voor inclusie op andere levensdomeinen. Enkele voorbeelden:

- Hoe meer mensen betaald werken, hoe minder mensen op zoek moeten naar een niet-betaalde dagbesteding of dagbesteding waarvoor ze moeten betalen.
- Inclusief onderwijs is een belangrijke aanloop naar gewoon werk.
- Toegankelijk openbaar vervoer maakt verplaatsingen naar allerlei activiteiten en ontmoetingen mogelijk.
- Zichtbare aanwezigheid in de media, bijvoorbeeld als presentator of nieuwslezer, maakt inclusie gewoon.
- Een toegankelijke samenleving maakt inclusie mogelijk.

In de beleidsplannen vinden we verschillende voorstellen tot **afstemming tussen beleidsdomeinen** terug. Bijvoorbeeld levenslang leren, armoedebestrijding, afstemming tussen onderwijs en welzijn, tussen welzijn en werk, ... De afstemming tussen beleidsdomeinen zien we graag versterkt door een overkoepelend beleid.

Meerdere beleidsdomeinen formuleren ambities op het vlak van verduurzaming. NOOZO pleit ervoor om in deze acties toegankelijkheid en inclusie van personen met een handicap mee te nemen. Bijvoorbeeld: voor de infrastructuur van de overheid zelf, cultuur, jeugdwerk, wonen, enz.

Aanbeveling:

- Elke beleidsdomein neemt verantwoordelijkheid en formuleert een aanpak om het VRPH te realiseren.
- De afstemming tussen de beleidsdomeinen vertrekt vanuit een gemeenschappelijk geformuleerde doelstelling om zo tot een gezamenlijk omvattend plan te komen.

4. De rode draad van armoede

VRPH: art. 28 Behoorlijke levensstandaard en sociale bescherming

Armoede gaat over inkomen maar ook over niet kunnen deelnemen aan de samenleving. De bestrijding van armoede heeft een aanpak nodig op meerdere domeinen. De beleidsplannen zetten in op een aantal punten die bijdragen aan de oplossing ervan:

- de jobbonus,
- sociale voordelen op basis van inkomen in plaats van statuut,
- automatische toekenning van rechten,
- communicatie,
- afgestemd woonbeleid voor bijzondere doelgroepen.

Dit zijn goede stappen. Wat ontbreekt is een **meer uitgesproken aanpak op de verschillende domeinen en over de domeinen heen.**

We pleiten voor een verankering van een armoedetoets bij alle beleidsmaatregelen en een planmatige aanpak voor de aanpak van armoede. NOOZO zal aan dit thema alvast aandacht besteden bij de eigen beleidsadviezen. We vragen ook aandacht voor het aspect handicap in de aanpak van armoede. Handicap leidt nog te vaak tot armoede. Beleidsmaatregelen rond armoede die ook rekening houden met handicap zullen meer effect hebben.

De regering wil armoede anders gaan meten. Maatschappelijke problemen oplossen door ze anders te gaan meten is zichzelf als beleidsmakers een rad voor de ogen draaien. Helaas verandert dit niets aan de eigenlijke leefsituatie van mensen.

We wijzen erop dat financiële ondersteuning (in cash) vanuit de overheid soms verkeerdelijk wordt gezien als een inkomen: kinderbijslag, de integratietegemoetkoming, een persoonsvolgend budget, persoonlijk assistentiebudget, zorgpremies, enz. Het zijn allemaal tussenkomsten in meerkosten en zijn geen inkomensbestanddeel.

Aanbeveling:

- Zorg voor een echte armoedetoets bij beleidsmaatregelen.
- Er komt een armoedebeleidsplan over de beleidsdomeinen heen met aandacht voor handicap.

5. Op weg naar echt inclusief onderwijs

VRPH: art. 24 Onderwijs

Eén inclusief onderwijssysteem

Het M-decreet werd in 2015 ingevoerd als een opstap richting inclusief onderwijs. De uitvoering van het M-decreet kent een aantal problemen. De vervanging van het M-decreet door een nieuw begeleidingsdecreet heeft een grote symbolische waarde. Uit de beleidsplannen leek het alsof de keuze voor inclusie werd verlaten en vervangen door kostenefficiënt zorg organiseren. In het besluit van 25 oktober bleek nadien dat inclusief onderwijs niet wordt verlaten. Het blijft echter dat de tekortkomingen van het M-decreet niet worden opgelost binnen het gewone onderwijs. Men verwijst kinderen door naar het buitengewoon onderwijs.

Op korte termijn is dit een verleidelijke beleidskeuze: het lijkt kostenefficiënt. Het is een begrijpelijke keuze op individueel niveau: liever gepaste zorg en ondersteuning in een aparte setting dan niet gepaste in het gewone onderwijs. NOOZO vindt dat we ons bij dit laatste niet mogen neerleggen. We beseffen dat er nog een hele weg te gaan is voor we daadwerkelijk tot inclusief onderwijs komen. Dit gaat over meer dan inschrijvingsrechten en middelen voor ondersteuning. Het gaat over een hele systeemverandering: over opleiding van leerkrachten, opbouwen van expertise, omgaan met maatwerk en redelijke aanpassingen, toegankelijke schoolgebouwen, samenwerking tussen beleidsdomeinen, oplossingen voor praktische problemen vinden en voor dit alles de geschikte regelgeving.

Op vele terreinen stappen vooruit zetten, vraagt een gecoördineerde aanpak en een duidelijke doelstelling: de uitbouw van één inclusief onderwijssysteem zoals voorzien in het VRPH. Een deel van de verschillende betrokkenen (ouders, jongeren met en zonder handicap, professionelen in het onderwijs, opiniemakers, beleidsmakers, enz) gelooft in één onderwijssysteem als einddoelstelling. Een ander deel is terughoudend en denkt dat er aparte scholen nodig zullen blijven. We merken dit verschil ook bij de verenigingen aangesloten bij NOOZO. Discussies over de belangen van kinderen worden snel emotioneel. Een twijfel wordt gevoeld als tegenstand. Een pleidooi wordt gevoeld als naïef of ideologisch. NOOZO kiest voor een serene zoektocht in een gezamenlijke richting: de uitwerking van een plan richting één inclusief

onderwijssysteem. NOOZO pleit ervoor om deze ambitie aan de beleidsintenties toe te voegen.

Bij integratie past men mensen met een handicap in een bestaand systeem. Bij inclusie zal men het systeem zo vormgeven dat iemand erbij kan horen. Individueel wordt dit ondersteund door redelijke aanpassingen. Collectief door aanpassingen aan het systeem. Uit individuele redelijke aanpassingen kunnen en moeten bijstellingen in het systeem voort komen.

NOOZO wijst erop dat het recht op redelijke aanpassingen ontbreekt in de doelstelling "gewoon onderwijs indien mogelijk, buitengewoon onderwijs indien nodig". Ook bijstellingen aan het systeem ontbreken. Het recht op redelijke aanpassingen en bijstellingen aan het systeem moeten essentiële onderdelen zijn van een nieuw begeleidingsdecreet.

Ook voor leerlingen met een verwijzing van het CLB naar buitengewoon onderwijs moet het recht om keuzes te maken voorop staan en gewaarborgd zijn.

Een groot aantal minderjarigen wacht op een persoonlijk assistentiebudget. Hierdoor ontbreekt een belangrijke ondersteuning voor volwaardig inclusief onderwijs.

De minister van onderwijs bracht op de Vlaamse regering van 25 oktober de nota "naar een begeleidingsdecreet voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften". Hieruit begrijpen we dat de minister in de richting van inclusief onderwijs wil verder stappen, maar dit voorzichtig wil aanpakken. NOOZO verwacht dat ze advies kan geven over de conceptnota en het ontwerp van nieuwe decreet.

Verschillende bijstellingen

De Vlaamse regering wil met minder middelen voor secundair onderwijs inzetten op excelleren of uitblinken. We vragen ons af of dit realistisch is. We zijn bezorgd dat maatwerk en redelijke aanpassingen hierdoor minder haalbaar zullen zijn. Excelleren voor enkelen dreigt, in combinatie met besparingen, te resulteren in het achterlaten van anderen.

We zijn bezorgd over de bepaling dat in het buitengewoon onderwijs extra vervoerskosten door de ouders gedragen worden wanneer ouders niet kiezen voor de dichtstbijzijnde school met de meeste expertise. Er kunnen goede redenen zijn, ook in het belang van het kind, om niet voor de

dichtstbijzijnde school te kiezen. We vinden het van belang om de handicapsituatie en de gezinscontext mee te nemen in de beoordeling van deze situaties. Men zet in het algemeen in op vrijheid bij keuze van een school. We wijzen erop dat deze keuzevrijheid in het onderwijs ook moet gelden voor kinderen met een handicap.

Een aantal ambities in het beleidsdomein onderwijs bieden kansen voor mensen met een handicap. We pleiten ervoor om bij elke maatregel na te gaan wat het effect is op mensen met een handicap en na te gaan waar er extra hefboomen voor inclusie liggen.

We vragen hierbij bijzondere aandacht voor personen met een handicap bij volgende plannen:

- bouwen en vernieuwen van gebouwen: de kans om toegankelijkheid te realiseren.
- opzetten van een platform levenslang leren,
- stimuleren van Erasmus.
- streven naar een divers lerarenkorps.
- evaluatie van het onderwijs voor zieke kinderen.
- versterken van omgaan met diversiteit in de klas.
- inzetten op duaal leren.
- bijsturing van leerlingenbegeleiding.
- minder leerlingen per leerkracht.
- schakeljaren tussen secundair en hoger onderwijs.

Aanbeveling:

- De overheid formuleert de doelstelling die overeenkomt met het VRPH: één inclusief onderwijssysteem. Zie hiervoor in het bijzonder artikel 24 van het verdrag.
- Om inclusief onderwijs te bereiken wordt een plan van aanpak uitgetekend.
- Het begeleidingsdecreet voorziet in een reëel recht op redelijke aanpassingen: zowel voor de inschrijving als de ondersteuning in de klas.
- Grijp alle beleidskeuzes aan als een bijdrage aan inclusief onderwijs.

6. Betaald en werkbaar werk voor iedereen

VRPH: art. 27 Werk en werkgelegenheid

NOOZO is verheugd dat de Vlaamse regering wil inzetten op een verhoging van de werkzaamheidsgraad met blijvende specifieke aandacht voor personen met een arbeidshandicap.

Voor mensen in de sociale economie wil de regering inzetten op doorstroom naar de reguliere economie. Ze voorziet daarbij een terugvalbasis wanneer de overstap toch niet zou lukken. Dit is positief. De mogelijkheid om terug te kunnen keren helpt om de sprong te wagen en moet een recht zijn. Inzetten op doorstroom mag ons niet doen vergeten dat er een kwetsbare groep is die door stijgende productiviteitsvereisten moeilijk mee kan. Ook deze groep verdient aandacht en bescherming.

Het valt op dat er meer middelen voorzien worden voor de wachtlijsten in de sociale economie. NOOZO pleit ervoor deze middelen te voorzien voor het individueel maatwerk zodat mensen met een arbeidshandicap dezelfde ondersteuning krijgen in een gewoon bedrijf als in een maatwerkbedrijf.

Mensen met een arbeidshandicap worden nogal vlug naar de sociale economie verwezen. We vragen de aanpak meer te richten op een inclusieve arbeidsmarkt. Bijvoorbeeld: om individueel maatwerk te gebruiken hoef je niet eerst in een maatwerkbedrijf gewerkt te hebben.

Het valt NOOZO op dat het accent ligt op "aan het werk geraken". We vragen hierbij aandacht voor **werkbaar werk**: een fijne job die je lang kan volhouden. Werkbaar werk is belangrijk opdat de tewerkstelling slaagt. De recente werkbaarheidsmonitor van 2019 geeft geen rooskleurig beeld voor mensen met een arbeidshandicap. 54% van de mensen zonder handicap hebben werkbaar werk. Slechts 15% van de mensen met een ernstige beperking hebben werkbaar werk. Slechts 33% van de mensen met een lichte handicap hebben werkbaar werk. De werkbaarheid voor personen met een arbeidshandicap gaat er in de tijd meer op achteruit dan bij de mensen zonder handicap.

Het gaat bij verhoging van de werkzaamheidsgraad niet enkel over de afstand die een individu heeft tot de arbeidsmarkt maar evenzeer over de **afstand die de arbeidsmarkt heeft tot individuen**. Bijvoorbeeld: je kan iemand opleiden of je kan het werk aanpassen aan de persoon.

NOOZO gelooft in de hefboomen van de jobbonus en de toekenning van sociale ondersteuningsmaatregelen op basis van inkomen in de plaats van op basis van het statuut. De prijs van werk heeft ook belangrijke linkjes met federale bevoegdheden. De oplossing van inactiviteitsvallen vraagt een aanpak van de federale en Vlaamse overheid samen.

De regering wil de verschillende maatregelen voor werkgevers toegankelijk maken via één loket. De bijzondere tewerkstellingsondersteunende maatregelen zoals de Vlaamse ondersteuningspremie (VOP), arbeidspostaanpassing, enz. horen hierbij. De maatregelen zijn bedoeld voor de uitvoering van redelijke aanpassingen. Dit vraagt meer aandacht en expertise dan een vlotte afhandeling van financiële maatregelen.

De Vlaamse regering wil de VOP uitbreiden naar een **VOP+**. Hierbij geven we enkele doelstellingen mee.

- De VOP+ moet ook toegankelijk zijn voor wie niet uit een maatwerkbedrijf komt.
- De instapdrempel voor (kandidaat) zelfstandigen moet lager.
- De VOP moet sterker bijdragen tot het mogelijk maken van deeltijds werken.

Er komen maatregelen zodat de **Vlaamse overheid haar voorbeeldrol** zal opnemen voor de tewerkstelling van personen met een arbeidshandicap. Maar het huidige vrijblijvende beleid blijft. NOOZO pleit voor een groter engagement van het politieke en leidinggevende niveau met maatregelen die verder gaan dan de huidige aanpak. We denken bijvoorbeeld aan:

- het formuleren van ambitieuze streefcijfers voor de Vlaamse overheid en lokale overheden.
- Het koppelen van gevolgen wanneer deze streefcijfers niet worden gehaald. Deze stappen zijn niet enkel belangrijk voor de kansen van personen met een handicap bij de overheid zelf. Ze hebben ook een hefboomfunctie op de algemene arbeidsmarkt.

Volgende thema's zijn **aanknopingspunten om handicapspecifieke aandacht** te besteden. Zo vormen deze acties een meerwaarde voor mensen met een handicap:

- inzetten op elders verworven competenties,
- duaal leren (= enkele dagen per week naar school en enkele dagen op de werkvloer)
- inzetten op digitale vaardigheden,
- levenslang leren,
- loopbaan in eigen handen,
- niet-beroepsactieven krijgen ook ondersteuning.

NOOZO stelt de vraag of we met het huidige beleid en de voorliggende plannen voldoende inclusie-gericht zijn conform het VRPH art. 27. De weg naar zelfregie die in welzijn genomen is, vinden we nog niet terug in het beleidsdomein werk. Er is slechts een minimale aanzet met de idee van de leer- en loopbaanrekening. Daarom plant NOOZO een **advies op eigen initiatief over "Zelfregie in ondersteuning naar en op het werk voor personen met een arbeidshandicap"**.

Aanbeveling:

- Alle beleidsmaatregelen op het domein werk worden afgetoetst aan art. 27 van het VRPH.
- Gebruik individueel maatwerk als hefboom voor inclusie.
- Maak samen met NOOZO een denkoefening over zelfregie in en naar werk voor personen met een arbeidshandicap.
- Versterk de VOP.

7. Handicap specifiek in Welzijn

VRPH: art. 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij, art. 23 Eerbiediging van de woning en het gezinsleven, art. 25 Gezondheid, art. 26 Integratie en participatie

NOOZO is tevreden met het behoud van de keuze voor Persoonsvolgende Financiering (PVF) en dat de bestedingsmogelijkheden blijven.

Er is echter bijsturingwerk nodig. Uit de ervaringen voor meerderjarigen moet lering getrokken worden voor de uitvoering van PVF voor minderjarigen. We pleiten ervoor PVF voor minderjarigen uit te voeren maar niet te snel te gaan en aandacht te hebben voor kwaliteit. Indien de kwaliteit niet kan gewaarborgd worden, stellen we voor te wachten met uitvoering. Kiezen voor kwaliteit staat intussen de aanpak van de wachtlijsten voor PAB-minderjarigen niet in de weg. De ambitie van een maximum wachttijd van 2 jaar voor zowel PAB als PVF is een vereiste voor geloofwaardigheid en effectiviteit.

NOOZO wil meewerken aan een bijsturing van PVF waarbij zowel knelpunten opgelost raken als het recht op ondersteuning verbetert.

De aangedragen pistes in de beleidsplannen zijn bespreekbaar:

- het bekijken van automatische toekenningsgroepen,
- mogelijkheden voor prioriteitengroep 3: actualisering van de vraag van prioriteitengroep 3,
- de organisatie van de toekenningsprocedure,
- de uitbreiding van rechtstreeks toegankelijke hulp,
- de inzet van PVB in bijzonder kwetsbare situaties.

Bij alle bijsturingen in het domein welzijn moet zelfregie en vraagsturing de doelstelling en het toetsingscriterium zijn.

Volgende pistes in de beleidsplannen zijn **positief maar vaag**:

- de versoepeling van de ondersteuningsplannen,
- opmaak van het ondersteuningsplan dichterbij de terbeschikkingstelling van het budget en
- de DOP's als enige neutrale actor hierin,
- meer transparantie vanuit de aanbieders over het aanbod en de organisatiegebonden kosten,

- eenvoudige administratie voor de gebruikers,
- opvolging perspectief 2020 door een breed maatschappelijk debat over de zorg voor personen met een handicap 2020 – 2030,
- in de omgevingsanalyse aandacht voor het aantal mensen met chronische of meerdere aandoeningen dat toe neemt,
- doorvoering systeem van woon- en leefkosten met aandacht voor kwetsbare groepen.

Er zijn absoluut **meer middelen nodig om de wachtlijsten** aan te pakken. Het engagement van de Vlaamse regering schiet hierin tekort. **Zowel meer middelen als bijsturing zijn nodig. NOOZO richt hiervoor een werkgroep op.**

Voor NOOZO is een belangrijke doelstelling dat voor iedereen die zorg krijgt toegekend er een redelijke wachttijd wordt geformuleerd die afdwingbaar wordt.

NOOZO merkt dat op diverse terreinen van welzijn, onzekerheid bij mensen sterk weegt en soms tot ongewenste effecten leidt:

- Wachtlijsten op verschillende domeinen.
- Ga ik zorg toegekend krijgen?
- Hoe zit het in elkaar? Waar moet ik terecht?
- ...

Een aantal beleidsplannen maken ons **waakzaam**.

- Met het wegnemen van schotten tussen de sectoren handicap, ouderen en geestelijke gezondheidszorg wil de regering een efficiëntere zorgorganisatie ontwikkelen. Dit moet bijdragen aan een oplossing voor de wachtlijsten. NOOZO wijst op het gevaar dat wachtlijsten worden weggewerkt door de lijst af te schaffen, mensen uit de lijst te halen of niet meer herkenbaar te hebben als persoon met een handicap. Dit zijn stappen die niet tegemoet komen aan de ondersteuningsnood van mensen met een handicap. Bijvoorbeeld: als de regering de mensen in prioriteitengroep 3 zou verwijzen naar rechtstreeks toegankelijke hulp, verdwijnen ze uit de wachtlijst voor PVB. Indien ze in een wachtrij komen voor bepaalde rechtstreeks toegankelijke hulp zijn ze nog niet geholpen, maar wel van de wachtlijst.

De noden van mensen met een **handicap opnemen in een algemeen beleid is positief op voorwaarde dat er voldoende aandacht blijft voor het handicap specifieke**. Komt een algemene maatregel wel

voldoende tegemoet aan de leefsituatie van mensen met een handicap?
We zijn vanuit dit perspectief heel bezorgd over volgende punten.

- De opname van het VAPH in het Agentschap Zorg.
- De besparingen in de sector mobiliteitshulpmiddelen.
- Komen tot een leeftijdsonafhankelijk hulpmiddelenbeleid.
- De fusie van de zorgbudgetten tot één budget waarbij het Basisondersteuningsbudget verdwijnt.
- De overheveling van nationale bevoegdheden in de gezondheidszorg naar Vlaanderen waardoor ze uit de maximumfactuur in de ziekteverzekering verdwijnen.
- De uitbouw van het geïntegreerd breed onthaal en de rol van de gemeenten hierin.
- Het intersectoraal organiseren van zorg.
- Mensen die kiezen voor rechtstreeks toegankelijke hulp terwijl er daar ook verborgen wachtlijsten zijn.
- Uitbouwen van de mantelzorg. De mantelzorg omwille van een handicapsituatie heeft een aantal specifieke kenmerken die vaak onvoldoende worden meegenomen in een algemeen kader: de langdurigheid, de ambitie om een leven uit te bouwen, het beperkte netwerk, armoederisico's, enz.

We **betwijfelen of één meetinstrument** voor zorgzwaarte voor verschillende doelgroepen en verschillende ondersteunende maatregelen een goede zaak is. Hoe dan ook geldt voor alle instrumenten de noodzaak dat het handicap specifieke, geduid vanuit de persoon met een handicap zelf, voldoende aan bod kan komen. Ook willen we niet terug naar een medisch model waarbij noden enkel vanuit de aandoening op zich worden bekeken.

Het onderzoek naar een wetenschappelijk onderbouwd inschalingsinstrument(en) is een belangrijk sluitstuk voor het bouwen van een kwaliteitsvol beleid.

Bij een aantal maatregelen vrezen we dat er een besparing achter verscholen is die zal leiden tot **minder ondersteuning**.

- De versterking van de mantelzorg zodat er meer ruimte is voor professionelen. Dit zal leiden tot een grotere belasting van gezinnen en uiteindelijk minder ondersteuning van de persoon met een handicap.
- Mensen met gelijke zorgzwaarte krijgen dezelfde ondersteuning, is de doelstelling van correctiefase 2. Binnen hetzelfde budget zijn er

mensen die winnen en mensen die inleveren. Voor een aantal mensen betekent dit minder ondersteuning.

- Het Vlaamse bevoegdheidsniveau wil taken doorschuiven naar het gemeentelijke. Is dit een eerste stap naar het model van Nederland? Hier zien we in de zorg en ondersteuning van mensen met een handicap grote verschillen tussen de gemeenten in functie van hun lokale visie en financiële draagkracht.
- Hervormingen van beleid van hulpmiddelen: hergebruik, huren, gedeeld gebruik, ter beschikking stelling, verdere afstemming op de markt, ... Verschillende pogingen in het verleden op deze pistes zijn al mislukt. Huur is geen goede optie bij langdurige situaties zoals handicap, zeker wanneer maatwerk nodig is.

Van een aantal geformuleerde **besparingen** vrezen we dat personen met een handicap de dupe worden.

- Besparingen op de beheerskosten voor personen met een handicap is onaanvaardbaar omdat het verschil tussen cash en voucher nog groter wordt. We pleiten er voor om de verschillen tussen cash en voucher weg te werken.
- Besparingen in de kinderbijslag.

De Vlaamse regering vermeldt de ambitie om van de Vlaamse Sociale Bescherming een Vlaamse Sociale Zekerheid te maken. Voor NOOZO is het onduidelijk waar de regering met deze optie naartoe wil. Er dient goed nagedacht te worden of een verzekeringslogica leidt tot meer mensenrechten?

In het kader van de uitvoering van het VRPH vraagt de VN om een **plan voor de-institutionalisering** uit te werken. (Zie hiervoor: het General Comment over artikel 19 in 2017 en de lijst van issues voorafgaande aan het derde periodieke verslag april 2019.) NOOZO vraagt aan de Vlaamse regering om hier werk van te maken.

In de plannen voor het domein welzijn zien we interessante **aanknopingspunten**.

- Het inzetten op kinderopvang en hierin aandacht voor kinderen met een handicap.
- Het inzetten op data-analyse voor toekomstig beleid.
- Evaluatie van het decreet integrale jeugdhulp.
- Ervaringsdeskundigheid in de zorg inzetten.

- Eén meldpunt voor klachten. Alhoewel we hierbij de vraag stellen of de inschakeling van het middenveld niet effectiever is?
- Een gebruiksvriendelijke publieke sociale kaart.
- Een ouderenbeleidsplan over verschillende domeinen is een initiatief dat we ook graag zien voor handicap.
- De actualisatie van het kwaliteitsdecreet.
- Een nieuw kwaliteitskader zorg personen met een handicap.
- De sociale voordelen op basis van inkomen toekennen in de plaats van op basis van het statuut. Bijvoorbeeld de Pluspas die ook gaat gelden voor werkende mensen met armoederisico en niet enkel voor mensen met een vervangingsinkomen.
- Het izetten op automatische rechtentoekenning en betere communicatie.
- Het tekort aan actieve en kwaliteitsvolle tolken Vlaamse Gebarentaal aanpakken in samenwerking met Welzijn, Onderwijs en Werk.

NOOZO vraagt **voor alle beleidsdomeinen toetsing van beleid en initiatieven aan het VRPH**. Dit is soms delicaat. Niet in het minst in welzijn omwille van de geschiedenis van zorg, de grote inrichtende organisaties, de betrokkenheid van het netwerk, dringende noden en de schaarste. Ondanks het soms delicate karakter dringen we toch aan deze oefening te maken voor alle nieuwe initiatieven en beleidskeuzes. Dit geldt bijvoorbeeld ook voor nieuwe woonvormen.

Aanbeveling:

- De bijsturing van het PVF moet overwogen en samenhangend gebeuren. NOOZO stelt voor dat het beleid hiervoor een plan van aanpak maakt dat in overleg met de verschillende belanghebbenden voorziet.
- Toets de verdere ontwikkeling van zorg en ondersteuning in welzijn af aan het VRPH.
- Maak werk van een plan de-institutionalisering.

8. Gelijke kansen voor iedereen bij inburgering

NOOZO wijst op twee denkfouten bij het thema inburgering.

- De toegang tot een zorgbudget moet voor NOOZO onafhankelijk zijn van voorafgaande bijdragen aan de samenleving.
- NOOZO vindt het geen goed idee om personen met een handicap of gezondheidsprobleem vrij te stellen van het traject inburgering. In de plaats van vrijstelling willen we maatregelen om deze groep ook te laten deelnemen aan inburgering- en integratietrajecten. Wel vinden we dat iemand die geen redelijke aanpassingen krijgt ook niet kan gestraft worden.

Aanbeveling:

- Maak inburgering toegankelijk.

9. Gelijke kansen een versnelling hoger

VRPH: art. 5 Gelijkheid en non-discriminatie, art. 6 Vrouwen met een handicap, art. 9 Toegankelijkheid, art. 26 Integratie en participatie

Het is positief dat er in het hoofdstuk gelijke kansen bij de verwijzing naar NOOZO expliciete aandacht is voor het VRPH. Het General Comment 7 stelt dat de inbreng van personen met een handicap bij beleidsparticipatie niet mag worden overschaduwd door andere invalshoeken.

Dit komt overeen met één van de grote motieven voor een aparte adviesraad in het NOOZO-rapport van 2012. In de klassieke vertegenwoordiging komt handicap specifieke inbreng van ervaringsdeskundigheid handicap onvoldoende tot zijn recht.

NOOZO vraagt voldoende aandacht voor deze aspecten in de evaluatie van haar werking en stelt voor de evaluatie te doen aan de hand van vooraf afgesproken criteria.

De beleidsplannen stellen dat beleidsparticipatie gebeurt via integratie in overlegorganen die niet op basis van gender, seksuele diversiteit of handicap zijn georganiseerd. Voor wat betreft handicap strookt dit niet met het VRPH.

NOOZO wijst erop dat vanuit ditzelfde perspectief de handicap specifieke inbreng van ervaringsdeskundigheid niet mag verdrinken in een algemenere aanpak. Het is een verhaal van zowel aandacht voor handicap in een algemene advieswerking als een specifieke advieswerking. NOOZO vraagt hiervoor aandacht bij de hervorming van het landschap van adviesraden.

Het beleidsdomein werk heeft sinds de operatie Beter Bestuurlijk Beleid in 2006 grote hervormingen doorgevoerd in georganiseerd overleg met de organisaties van personen met een handicap zelf. Dit kreeg vorm in de commissie diversiteit van de SERV, het permanent overleg werkzoekenden met een arbeidshandicap (powa) bij de VDAB en deelname aan het bestuur van GTB. De inbreng van ervaringsdeskundigheid in vaak sterk technische materies is mogelijk door de financiering van het gebruikersoverleg handicap en arbeid. NOOZO vraagt de overheid om dit werkmodel ook mogelijk te maken op andere beleidsdomeinen. Er werd over een vergelijkbare aanpak verkennend werk gedaan in het domein onderwijs. NOOZO pleit voor deze werkvorm. Een goed beleid voor

inclusie van mensen met een handicap vraagt diepgaande expertise per domein.

NOOZO formuleert adviezen op eigen initiatief en op vraag van de Vlaamse regering of parlement. Daarom stellen wij voor dat de minister van Gelijke Kansen het voortouw neemt opdat de Vlaamse regering adviesvragen voorlegt aan NOOZO.

Mensen met een handicap ervaren de vooruitgang naar een integraal toegankelijke samenleving als te traag en te weinig vergaand. De Vlaamse regering stelt te kiezen voor een integraal toegankelijke samenleving. De Vlaamse regering wil samenhangende ambities vooropstellen en **integrale toegankelijkheid als kwaliteitsvoorwaarde in alle Vlaamse beleidsdomeinen.**

NOOZO pleit ervoor dat:

- De ambitie verder zal reiken dan de dienstverlening van de Vlaamse overheid zelf.
- De ambitie hoog genoeg zal liggen.
- De uitvoering van de ambitie op een sterke manier opgevolgd wordt.
- De open coördinatiemethode wordt versterkt door een sterker beleidsdomein overstijgend beleid.
- Het voornemen tot verzamelen van toegankelijkheidsdata en monitoringgegevens wordt uitgevoerd.
- De evaluatie van de stedenbouwkundige verordening toegankelijkheid tot verbeteringen leidt.
- De evaluatie van Inter tot een versterking leidt.

NOOZO stelt vast dat toegankelijkheid als een troef wordt gezien om Vlaanderen als toeristisch aantrekkelijk te promoten. Tegelijkertijd worden er geen concrete ambities tot vooruitgang op dit terrein geformuleerd.

NOOZO zal een bijdrage leveren met een beleidsadvies op eigen initiatief over toegankelijkheid.

De Vlaamse regering kiest voor een eigen **Vlaams anti-discriminatiecentrum**. De logica voor deze keuze ontgaat NOOZO. We willen erop wijzen dat UNIA een sterke werking heeft over de discriminatiegrond handicap. Dit gaat verder dan de behandeling van klachten en monitoring van het VRPH. UNIA heeft een actieve aanpak van advisering, sensibilisering en beleidsontwikkeling. Hiermee heeft ze grote expertise opgebouwd. NOOZO verwacht dat dit niet verloren gaat en de

één-loket functie voor klachten van mensen met een handicap behouden blijft.

NOOZO merkt op dat er voor het gelijke kansenbeleid geen of weinig specifieke ambities worden vermeld voor:

- sensibilisering en beeldvorming,
- digitale toegankelijkheid volgens de Europese vereisten en uitvoering van de Europese toegankelijkheidswet,
- onderzoek en statistieken over handicap,
- het wegwerken van drempels in de verschillende beleidsdomeinen.

NOOZO deelt het oordeel dat de open coördinatiemethode te beperkte impact heeft. We staan achter de idee om enkele thema's uit te kiezen om met meerdere beleidsdomeinen samen op in te zetten. We willen hiervoor voorstellen formuleren.

Aanbeveling:

- Draag het perspectief van het VRPH uit voor alle beleidskeuzes binnen de Vlaamse regering. Neem hierin een goed zichtbare voorbeeldfunctie op voor het eigen beleidsdomein.
- Werk een ambitieus beleid toegankelijkheid uit.
- Stimuleer de Vlaamse regering tot het stellen van adviesvragen aan NOOZO.

10. Ook buitenlands beleid mag excelleren

NOOZO merkt op dat de Vlaamse regering op twee terreinen van het buitenlands beleid niet wil uitblinken:

- “Bij de uitvoering van EU-richtlijnen gaat Vlaanderen in het belang van ons economisch weefsel niet strenger of ruimer dan strikt noodzakelijk is.” NOOZO wijst erop dat voor wat betreft de Europese Web-toegankelijkheidsrichtlijn en de Europese Toegankelijkheidswet dit gemiste kansen zijn om tot een ambitieus toegankelijkheidsbeleid te komen.
- “Opvolging en rapportering van mensenrechtenverdragen zal gebeuren door de minister van justitie en handhaving.” NOOZO denkt dat mensenrechten ook thuishoren onder een gelijke kansen beleid en niet enkel onder handhaving.

11. Cultuur, Jeugd, Media en Sport zijn een hefboom voor inclusie

---

VRPH: art. 8 Bevordering van bewustwording, art. 9 Toegankelijkheid, art. 30 Deelname aan het culturele leven, recreatie, vrijetijdsbesteding en sport

Media

In de beleidsplannen media liggen de accenten op media-wijsheid, digitale geletterdheid en digitalisering. NOOZO pleit ervoor in te zetten op maximale toegankelijkheid en bruikbaarheid voor mensen met een handicap.

NOOZO **betreurt dat er geen concrete ambities** worden uitgesproken voor:

- een verhoging van de positieve schermzichtbaarheid van mensen met een handicap,
- een actieve en zichtbare rol voor personen met een handicap in media-organisaties,
- verdere uitrol van audio-descriptie en Vlaamse gebarentaal bij programma's bij VRT en andere mediazenders,
- media rechtstreeks in Vlaamse Gebarentaal (en Nederlands) geproduceerd en gepresenteerd door Vlaamse Gebarentaligen.

NOOZO **kijkt hoopvol** uit naar de plannen om tot toegankelijke media-apparatuur en websites te komen. We hopen dat de actieplannen toegankelijkheid van de mediahuizen ambitieus zijn en door de overheid worden opgevolgd.

Sport

NOOZO is blij dat er binnen G-sport aandacht komt voor topsporters. We merken op dat bij sport voor mensen met een handicap er snel wordt gedacht aan aparte G-sport.

Jeugd

NOOZO vindt het een stap dat de regering in de omgevingsanalyse voor jeugd onderkent dat jongeren met een handicap problemen ondervinden in hun recht op vrije tijd. De betoelaging van jeugdwerkingen met een handicap is een vertaling van deze onderkenning. Het mag hier niet bij blijven. We pleiten ervoor dat de gewone jeugdwerkingen toegankelijk zijn voor jongeren met een handicap zodat een reële vrije keuze ontstaat.

Cultuur

NOOZO betreurt de besparingen in de culturele sector. Deelname van personen met een handicap als artiest zit nog veel in het segment van experimentele initiatieven. Zij worden hierdoor ook getroffen.

Vele verenigingen van mensen met een handicap halen middelen uit de subsidies voor sociaal-cultureel werk. Zij worden getroffen door besparingen. Zij zijn naast uitvoerder van beleid ook spreekbuis van wat leeft in de Vlaamse samenleving. Beide essentiële rollen willen de sociale organisaties blijven waarmaken.

Aanbeveling:

- Maak een media-beleidsplan, met aandacht voor digitale geletterdheid.
- Neem ambitieuze doelstellingen omtrent handicap op in de beheersovereenkomst met de VRT.
- Zet ook stappen tot het inclusief maken van andere sport dan G-sport.

12. Eigen woonkeuzes kunnen maken

VRPH: art. 19 Zelfstandig wonen en deel uitmaken van de maatschappij

De beleidsplannen vermelden bijkomende middelen voor meer aangepaste sociale woningen. Nergens vinden we echter terug over hoeveel middelen dit gaat. Ook zal de Vlaamse maatschappij sociaal wonen de sociale huisvestingsmaatschappijen verder informeren over het principe van levenslang wonen.

Daar tegenover staat dat er geen investering komt in een groter aantal sociale woningen waardoor de wachtlijst zal blijven.

NOOZO vraagt om ambities in de beleidsplannen **aan te grijpen om de woonsituatie** van mensen met een handicap te verbeteren.

- De ontwikkeling en ondersteuning van nieuwe woonvormen.
- Renovatie en energiezuiniger maken van het woonpatrimonium. Voeg hier woningaanpassingen voor de toegankelijkheid en aanpasbaar bouwen toe. Investerings in aanpasbaar bouwen hebben ook terugverdieneffecten op individueel en maatschappelijk niveau.
- Aanpak van discriminatie op de woningmarkt.
- De oproep voor noodwoningen die wordt uitgeschreven.
- Bereiken van het bindend sociaal objectief.
- Het ondersteunen van een specifiek en afgestemd woonbeleid voor bijzondere doelgroepen. Lokale besturen kunnen desgewenst het initiatief nemen om regionaal af te stemmen over de realisatie van een aanbod van duurzame woonoplossingen.
- Afstemming van beleidsinitiatieven die zich op het snijvlak Wonen-Welzijn-Zorg bevinden.
- Aan de slag met de resultaten van het onderzoek naar de impact van de invoering van persoonsvolgende financiering op wonen en woonbeleid.
- Voorzie specifieke aandacht voor de groep personen met een handicap in de onderzoeksprogramma's van het steunpunt wonen en in de woonsurvey 2023.

Aanbeveling:

- Alle beleidsmaatregelen op het domein wonen worden afgetoetst aan art. 19 van het VRPH.

13. Zelfstandig Mobiel

VRPH: art. 20 Persoonlijke mobiliteit

In vorige regeerperiode werd het **decreet basisbereikbaarheid** gestemd. De uitvoering gebeurt deze regeerperiode.

Verenigingen van personen met een handicap uitten reeds hun bezorgdheid en tevens de verwachting dat dit in de praktijk leidt tot een verbetering van de mobiliteit van personen met een handicap.

Er leven een aantal **grote bezorgdheden**:

- Zal deze omslag leiden tot een voldoende fijnmazig en frequent vervoersaanbod dat vlotte verplaatsingen mogelijk maakt?
- Komt er hiermee een verdere uitbreiding van betaalbaar vervoer op maat tegen een betaalbare prijs voor de gebruiker?
- Zal hiermee de toegankelijkheid van het openbaar vervoer sterk verbeteren? Dit gaat zowel over toegankelijk materiaal, haltes en andere infrastructuur.
- Komen we tot een daadwerkelijk einde van de reservatieplicht?
- Een decretale verankering van toegankelijkheidsvereisten vinden we niet terug in de beleidsplannen.

We lezen in de beleidsplannen een aantal elementen die kunnen tegemoetkomen aan bovenstaande bezorgdheden.

- Concrete middelen (31 miljoen) voor vervoer op maat. Aangepast vervoer is hier een deel van. Hoe groot?
- Garanties vervat in het compensatiedecreet en het decreet inzake leerlingenvervoer blijven overeind.
- Eén vervoersbewijs voor alle regio's.
- Een masterplan toegankelijkheid bij basisbereikbaarheid en toegankelijkheid van haltes.
- Bijkomende meer mobiele lijnen.

We zijn **bezorgd dat het bij onbenutte kansen** zal blijven.

- Er worden geen bijkomende middelen voorzien voor de Lijn.
- Er zijn geen middelen voorzien zijn voor de realisatie van alle ambities.
- De verdere realisatie van toegankelijke haltes is vrijblijvend.
- Structureel blijft het probleem dat twee verantwoordelijke partijen samen de toegankelijkheid moeten realiseren: de Lijn voor het rollend

materiaal en de andere overheden (gewest, lokaal, ...) voor de haltes. Er is geen sluitende aanpak om de toegankelijkheid te realiseren.

- Men werkt in de richting van privatisering: een open markt voor aanbieders van mobiliteitsdiensten en inclusieve mobiliteitsoplossingen.

We wijzen op **nieuwe mogelijkheden om aan te grijpen**.

- Het inzetten op combimobiliteit (de combinatie van vervoersmiddelen voor één verplaatsing), mobipunten en nieuwe technologieën. Deelsystemen en mobipunten moeten voldoen aan een aantal voorwaarden. Grijp dit aan om lokale besturen te wijzen op toegankelijkheid en vervoer voor doelgroepen.
- Vergroening van het materiaal betekent nieuwe aankopen. Nieuw materiaal kan tegelijkertijd hoge standaarden op het vlak van toegankelijkheid waarmaken.

Mobiliteit is een belangrijke hefboom voor inclusie. **NOOZO plant daarom een advies op eigen initiatief over de uitvoering van het decreet basisbereikbaarheid en de toegankelijkheid van het openbaar vervoer.**

Aanbeveling:

- Werk een sluitende aanpak uit die toegankelijkheid zonder assistentie mogelijk maakt.
- Ga aan de slag met het beleidsadvies van NOOZO.
- Alle beleidsmaatregelen op het domein mobiliteit worden afgetoetst aan art. 20 van het VRPH.
- Voorzie middelen voor aangepast vervoer en garanties voor een spreiding over heel Vlaanderen.

14. Een inclusief bestuur

De Vlaamse regering vermeldt een aantal **ambities op het domein van bestuur die kunnen bijdragen** tot de inclusie van personen met een handicap.

- Het aankoopbeleid van de Vlaamse overheid is een hefboom voor innovatie en verduurzaming. Voeg hier toegankelijkheid aan toe.
- Burgers meer betrekken. Bijvoorbeeld de vraag aan burgers om administratieve drempels weg te werken.
- Een inzichtelijke beleidsagenda en een planmatige domeinoverschrijdende aanpak.
- Toekomststudies en statistieken die internationale vergelijking toelaten.
- Digitale dienstverlening met aandacht voor wie hierin niet mee kan.

We vrezen dat de afschaffing van de opkomstplicht bij lokale verkiezingen ervoor zal zorgen dat minder mensen met een handicap zelf zullen stemmen.